

Motion till riksdagen 2021/22:3998

av **Joar Forssell m.fl. (L)**

Liberal Rysslandspolitik

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett svenskt förhållningssätt till Ryssland och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpta sanktioner mot Ryssland och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en svensk Magnitskijlag och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genom EU verka för att Nord Stream 2 inte tas i bruk och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genom EU verka för att EU:s sanktioner mot Ryssland ska utvidgas till att också omfatta energisektorn och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att markera mot Rysslands behandling av civilbefolkning, framför allt oppositionspolitiker, journalister och hbtqi-personer, och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka civilsamhället i Ryssland och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka civilsamhället och de demokratiska krafterna i Belarus och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en Rysslandsstrategi och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om cyberhotet från ryska aktörer och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka en allsidig Rysslandsuppföljning och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för en EU-gemensam utbildningsplattform för diplomater som ska verka i Ryssland, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om den ryska aggressionen i östra Ukraina och den illegala annekteringen av Krim och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Under 1900-talet stod värderingsstriden mellan öst och väst mellan liberalism och kommunism. Idag står striden mellan liberalism på ena sidan och chauvinistiska nationalisterna i dagens ryska politiska elit på andra sidan. Därtill har också den ortodoxa statskontrollerade kyrkan och den ryska regimen knutit allt närmare band under de senaste åren, vilket lett landet i en mer värdekonservativ riktning. Ryssland har under 2000-talet gått i en alltmer auktoritär riktning. Det har fått allvarliga konsekvenser för både den egna befolkningen, det civila samhället och relationen till omvärlden.

Det asymmetriska ryska hotet

Rysslands agerande gör att det finns skäl att ifrågasätta om det landets syn på och förhållningssätt till folkrätten förändrats. Bland exemplen återfinns de uppenbara såsom kriget i Georgien 2008 och ockupationen av Krim 2014 men även det ryska agerandet när ryska soldater beslagtogs tre ukrainska fartyg och grep besättningsmännen i Kertsundet i Azovska sjön. Genom de ryska inträngen i grannländerna har man ruckat på den europeiska säkerhetsordningen – gränser har flyttats med våld. Det finns inget som tyder på att Putin tänker nöja sig med Krim eller ens Ukraina. Hans imperialistiska ambitioner går längre än så.

De skäl som Putin angav för inmarschen i Georgien 2008 och Krim 2014 skulle likaväl kunna åberopas mot de baltiska länderna. Rysslands ockupation av Krimhalvön fortsätter. Det pågår ett krig i Ukraina, och över en halv miljon ukrainska barn har skadats fysiskt eller psykiskt, uppger Unicef. Enligt FN:s uppgifter har över 10 000 personer dödats som ett resultat av konflikten och en miljon beräknas leva som internflyktingar. Under 2018 blockerade ukrainska handelsfartyg, och en upptrappning av våld och eskalerande konflikter är svår att utesluta.

Delar av Georgien har varit ockuperade av Ryssland i tio år och läget börjar alltmer likna ett normaltillstånd. Rysslands stormaktsambitioner är också tydliga i fråga om Syrienkriget. Den ryska inblandningen som bland annat har bidragit till att förlänga kriget och döda och skada tusentals i civilbefolkningen. 18 000 människor har dött till följd av ryska flygbomber, varav hälften var civila enligt SOHR. Tillsammans med Iran agerar Ryssland för att legitimera det illegala styret av president Bashar al-Asad. Även paramilitära företag som Wagnergruppen används för att undgå politiska komplikationer, insyn och allmänhetens kännedom om förlustsiffror. Wagnergruppen har bland annat använts i Donbass, Syrien och Libanon.

Liberalerna vill att Sverige inom ramen för EU agerar kraftfullt för att fördöma det ryska våldet samt verka för att Syrien får välja sin ledare genom fria demokratiska val.

Det har visat sig att det ryska narrativet är mycket svårt att hantera för ”västs” diplomater och politiker. Att förhandla med ryska aktörer symboliseras av dimridåer, förvanskande och ibland rena lögnar. Ingenting är vad det ser ut att vara. Ett tyvärr symboliskt exempel på svårigheten att hantera ryska narrativ var Josep Borrells

toppmöte med Sergej Lavrov. Det behövs en EU-gemensam utbildningsplattform för diplomater som verkar i eller i interaktion med Ryssland.

Sverige behöver en Rysslandsstrategi som samlar arbetet kring den svenska relationen till Ryssland. För några år sedan antogs en Kinastrategi som ska vara vägledande i relationen till Kina. Frågan är varför regeringen väljer att inte lägga fram en motsvarande strategi för Ryssland. I ett sådant arbete är det också grundläggande med en allsidig Rysslandsuppföljning. Kunskapen om Ryssland i Sverige har spets men saknar bredd. Det behövs fler gymnasieskolor som har ryska som tillvalsämne och bredare kunskap om Ryssland i samhällssektorer osv.

Missnöje

Coronapandemin och sjunkande oljepriser har slagit hårt mot rysk ekonomi. De välbehövliga reformer som Putin lovat genomföra har skjutits på framtiden.

Folkomröstningen i juli gav visserligen Vladimir Putin möjlighet att sitta kvar som president även efter 2024, men hans opinionssiffror är låga. I maj 2020 var de nere på 59 procent. Senast de nådde sådana nivåer var 2011 då ryssar höll stora demonstrationer och krävde Putins avgång.

Opinionsundersökningar om det ryska folkets uppfattning om sitt politiska system visar även att svarsalternativet "Ingen ordning, växande anarki" ökat från 16 procent år 2015 till 38 procent 2020.

Ryssland har under det senaste året ökat sina massiva repressioner mot politiker, journalister och det civila samhället. Fängslandet av oppositionspolitikern Aleksej Navalnyj ledde till enorma demonstrationer som sedan ledde till repressioner från den ryska regimen i en omfattning som det självständiga Ryssland inte sett tidigare. De flesta oberoende nyhetsmedier har tvingats stänga, och de som finns kvar har stämplats som utländska agenter. Flertalet aktiva inom oppositionen och i kretsen kring Navalnyj har tvingats lämna landet för att undgå fingerade rättegångar och fängelsestraff.

Belarus

Belarus har som suverän stat rätt att forma sitt eget öde, och skälet till att landet nämns i denna motion beror enbart på Rysslands inblandning.

Valet i Belarus den 9 augusti var varken fritt eller rättvist. Aleksandr Lukasjenko har hotat, fängslat, förföljt och fördrivit oppositionsledare. Regimen har försökt att slå ned de fredliga protesterna mot valresultaten, men ändå fortsätter de. Efter 26 års diktatur har folket i Belarus fått nog. Det senaste året har dock visat hur den belarusiska regimen skoningslöst slagit ned på befolkningen i Belarus. Liberalerna välkomnar att EU vägrar att acceptera valresultatet. De demokratiska förkämparna i landet bör få allt tänkbart stöd så att fria och rättvisa val kan hållas.

Belarus har en framskjuten position för Ryssland både militärstrategiskt och utrikespolitiskt. Ur Kremels synpunkt vore det därmed en katastrof om Belarus skulle få en demokratisk ledning som närmade sig Nato eller EU. Militärstrategiskt skulle det innebära att Ryssland förlorar det strategiska djup som Belarus utgör men också att försörjningsleden till Kaliningrad skärs av. Dessutom vore det en prestigeförlust för Rysslands status som ett av de ledande länderna i världen.

Om demonstranterna i Belarus kan tvinga fram en förändring i landet kan det också inspirera till liknande folkresningar i Ryssland eller i andra länder inom den ryska intressesfären. Därför ligger det i Kremls intresse att det folkliga upproret i Belarus slås ner alternativt ebbar ut. Ryssland har under året tydligt knutit den illegala regimen i Minsk närmare till sig genom ett antal högnivåmöten och löften om ekonomiskt stöd. Hitintills har Ryssland reagerat genom truppförflyttningar till gränsen mot Belarus. Det rör sig mestadels om inrikes trupp, nationalgardet och kravallpolisen Omon, som skulle kunna slå ner en folklig revolution.

Liberalerna anser att detta visar hur viktigt det är att omvärlden stöder de demokratiska krafterna i Belarus, liksom i Ryssland.

Sverige och EU behöver göra mer för att stödja den hårt ansatta befolkningen i Belarus. I likhet med vad som föreslås i relation till ryska civila samhällsaktivister behöver Sverige driva på EU för att inrätta ett visumprogram som gör det enkelt för den kvarvarande belarusiska oppositionen och aktiva inom det civila samhället att lämna Belarus för ett EU-land. Sverige bör också som ett led i att visa sitt stöd också flagga med den rödvida flaggan som betraktas symbolisera oppositionen och den legitima presidenten Svetlana Tichanovskaja. Sverige bör vidare driva på för att EU inrättar ett särskilt sändebud för Belarus. Ett skarpt yrkande om detta finns i vår EU-motion.

Desinformation

Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI, beskriver hur Ryssland under de senaste tio åren har upprustat sin militära förmåga. Ryska stridskrafter uppvisar ett alltmer aggressivt militärt övningsmönster såväl på och över Östersjön som globalt. Sverige, liksom våra nordiska grannländer, har utsatts för upprepade kränkningar i luften och till sjöss. Ryssland fortsätter att frakta vapen och personella resurser över gränsen till Ukraina och befäster genom militära installationer sin ställning i de georgiska utbrytarrepublikerna Abchazien och Sydossetien. Ryssland vägrar ta avstånd från separatisterna i de östra delarna av Ukraina och i de georgiska utbrytarrepublikerna. Samtidigt har Ryssland genomfört militärövningarna Zapad 2017 och Vostok 18 som har mobiliserat hundratusentals man. Syftet med övningarna har bland annat varit att öva angrepp gentemot Sverige. Landet har en kärnvapenretorik som andra kärnvapenmakter inte har. Det antyds ofta att man kan komma att använda dem och att andra länder kan bli mål. Hotet från Ryssland är dock inte enbart militärt. Säpo har i sin årsrapport angivit Ryssland som ett av de tre länder som bedriver det mesta underrättelsearbetet mot Sverige. Underrättelsehotet är brett och innefattar sådant som signalspaning, inhämtning via sociala medier, påverkansoperationer, rekryteringar av spioner etc. Sverige behöver en politik som bemöter såväl den militära hotbilden som underrättelsehotet från Ryssland.

Det pågår en massiv desinformationskampanj på internet i den ryska regeringens regi. Det sprids dimridåer, mer eller mindre trovärdiga, om vad som händer i omvärlden. Bakom detta ligger ett tvådelat syfte: internt i Ryssland handlar det om att skapa stöd för den sittande regimen agerande, externt bidrar det till att vilseleda opinion och beslutsfattare. Målet är att det ska bli svårare att lita på någonting överhuvudtaget. Säpo uppger att Ryssland bedriver ett psykologiskt krig mot Sverige. Därtill är det ställt utom allt tvivel att ryska aktörer utgör ett omfattande cyberhot mot svenska intressen. Det är mycket sannolikt att det är ryska grupper som ligger bakom ransomwareattacken mot svenska Coop. Till detta kan läggas industrispionage osv.

Situationen för mänskliga rättigheter i Ryssland

Grundläggande rättigheter förvägras medborgarna och mediernas frihet har inskränkts kraftigt. Ryssland rankas som en ”icke-fri” stat i det välrenommerade institutet Freedom Houses utvärdering Freedom of the World för 2018. Den nationalistiska propagandan dominerar medielandskapet, medan fri och kritisk journalistik pressas tillbaka. Minst tre internetanvändare dömdes 2016 till fängelsestraff efter att ha publicerat så kallat extremistiskt innehåll om Ukraina på sociala medier. Under det senaste året har ett flertal oberoende mediehus tvingats stänga, t.ex. Meduza och Dozjd. Situationen för hbtq-personer i Ryssland är idag mycket svår. Lagar har skärpts och hbtq-organisationer har svårt att verka i landet. I Tjetjenien är situationen särskilt alarmerande. Enligt tidningen Novaja Gazeta riskerar den som är öppen med att hen inte är heterosexuell med stor säkerhet att drabbas av våld, mord och trakasserier. Det är en trend som tyvärr har eskalerat under senare år. Förföljelsen av sexuella minoriteter i Ryssland är fullständigt oacceptabel och den svenska regeringen måste klargöra detta för Ryssland och utöva påtryckningar på landets regim om att förbättra situationen för landets hbtq-personer. Situationen är även särskilt svår för den krimtatariska gruppen på det av Ryssland ockuperade Krim. Krimtatarerna är ett till övervägande del muslimskt turkspråkigt folk. Under den nazistiska ockupationen av Krim anklagades krimtatarerna för att vara nazistiska medlöpare och deporterades till Uzbekistan. I dag symboliserar de motståndet mot den ryska ockupationsmakten. Det har lett till godtyckliga arresteringar, försvinnanden och trakasserier. Denna oheliga allians mellan den ryska regimen och rysk-ortodoxa kyrkan drev bland annat igenom en lag som mildrar straffet för våld i hemmet. Att misshandla en familjemedlem har därmed jämförts med böter för felparkering. Detta legitimerar våld och stärker föreställningen att mannen är familjens överhuvud. Detta är en djupt problematisk utveckling i Ryssland som dessutom tenderat att eskalera de senaste åren. Den svenska riksdagen behöver ta varje tillfälle i akt att markera mot detta.

Betydelsen av ett starkt civilsamhälle

Idag är det ryska civila samhället svagt och det politiska motståndet fragmenterat. Utrymmet för det civila samhället, oppositionella och olikstänkande har kringskurits alltmer. Det innebär bland annat godtyckliga arresteringar för iscensatta brott, skatterazzior och stämpling som utländska agenter. Det har till exempel drabbat oppositionspolitikern Aleksej Navalnyj som förgiftades och sedan fängslades, samtidigt som hans organisation FBK som systematiskt under flera år arbetat för att blottlägga den omfattande ryska korruptionen tvingades stänga. Ett annat exempel är Jurij Dmitrijev som är en av de mest framträdande historikerna i Ryssland i fråga om att synliggöra kommunismens brott mot mänskligheten under Stalintiden. Dessa och många andra fall måste leda till ännu starkare fördömanden från EU.

Civilsamhällesorganisationer i Ryssland

Situationen för icke-statliga organisationer som verkar i Ryssland är mycket svår. Därför är det ett mycket viktigt uppdrag att öka stödet till organisationer som arbetar med mänskliga rättigheter i Ryssland. Sedan 2012 registreras alla politiska organisationer som får finansiering från utlandet som ”utländska agenter”. Sverige behöver dock vika en ännu större del av biståndsbudgeten till att stödja det civila samhället i Ryssland.

Utan ett starkt och livskraftigt civilt samhälle kommer det inte att finnas några demokrater som kan ta över ett framtida demokratiskt Ryssland. Ett sätt att ytterligare stärka det ryska framtida civila samhället är att inrätta stipendieprogram för ryska unga akademiker och framtida makthavare. Idag finns delvis ett sådant program inom ramen för svenska institutets Visbyprogram, men det behöver renodlas och utökas. Dessutom behöver det inrättas ett visumprogram för utsatta journalister, oppositionspolitiker och aktivister som gör att de, om situationen blir ohållbar, kan lämna Ryssland och fortsätta att verka i frihet i Sverige.

Sverige som nation behöver öka kunskapen om Ryssland, det ryska språket och det ryska samhället. För några år sedan klubbade riksdagen en Kinastrategi som antog ett samordnat förhållningssätt med förslag i förhållande till Kina. Detsamma behöver göras med Ryssland.

EU behöver stärka sin roll

Liberalerna anser att sanktionerna mot Ryssland bör utvidgas till att innefatta fler företag i energisektorn. Energipolitiken är för Ryssland ett mycket användbart maktmedel. Under 2006 avbröts gasleveranser till Ukraina, i ett försök att få landet att avstå från att ingå associeringsavtal med EU. Gasen sinade i ett antal EU-länder. I takt med att den ryska ekonomin blir alltmer pressad är det inte omöjligt att vi får se fler liknande påtryckningar. Sverige har tidigare drivit på för att stoppa byggandet av Nord Stream 2. Nu är den ett faktum men vår kritik kvarstår likväl. Nord Stream bör inte tas i bruk.

Utvecklingen i Ryssland innebär sammantaget en svår balansgång. Samtidigt som Sveriges vänskap med det ryska folket behöver vara starkare än någonsin måste våra företrädare i alla kontakter vara tydliga i sin kritik mot den auktoritära regimen och vår beredskap kraftigt höjas. Men skarp och saklig kritik bör kombineras med ökade mellanfolkliga relationer. Vi vill uppmuntra fler kontakter mellan Sverige och Ryssland som bland annat kan stärka det civila samhället. Det är inte det ryska folket som Liberalerna har något otalt med. Det är Putins auktoritära regim.

Joar Forssell (L)

Maria Nilsson (L)

Johan Pehrson (L)

Lina Nordquist (L)

Gulan Avci (L)

Christer Nylander (L)

Mats Persson (L)

Allan Widman (L)